

BIBLIOTEKA

884-37
A 14.

Ali Abdiroxha

KRONIKA
E NJË NATE

Roman

84-31
84

Ali Abdiroxha

KRONIKA E NJË NATE

Roman

2.9691

SHTËPIA BOTUESE
«NAIM FRASHËRI»

Redaktore

IRENA DONO

АЖИОЗ
СТАНДАРТ

Година
1990-1991

1.

Gjermanë të vrarë në Mushibë	1500
Robër në Mushibë	400
Të ikur e të vrarë rrugës e brenda në Tiranë	300
Shumra gjithsej	2200

Në fytyrën e re të Xhako Rinës u pasqyrua ajo pakënaqësi që pasqyrohet në fytyrën e nxënësit, kur, me gjithëse lodhet, problemin nuk e zgjidh dot. Thame vete (për të dytën a pér të pestën herë), ishin praghjithsej 3000 gjermanë, të vrarë e robër 2200, po atëherë ku shkuan 800 gjermanë? Ku? Dhe shkroi:

Gjithsej gjermanë	+ 3000
Të vrarë e robër	- 2200
Të zhduktur pa lënë gjurmë	- 800

Ishte nëntor dhe ishte butë, kishte re, kishte edhe lagështirë, por shi nuk binte prej disa ditësh. Dhe kudo ishte qetë, veç në qìell dëgjoheshin herë-herë klithmat

e rosave të egra që kalonin përmbi fshat e që kërkonin pellgje e këneta pér të dimëruar. Xhako Rina herë shkruante, herë i kthehej prapë problemit të pazgjiddhur të 800 gjermanëve të zhdukur dhe, njëkohësisht, krejt padashur përpiquej të merrte me mend lartësinë dhe formacionin e shtegtimit të rosave, që edhe ato dukeshin të shqetësuara.

Dita, që ishte ngrysur shpejt, ia kishte lëshuar vendin errësirës, e cila kishte ardhur me vrull e me vrap, kishte ardhur e ngjeshur, e dendur, duke mbuluar më parë fushat e lumin atje poshtë, pastaj luginat e kodrat, pllajat, grykat, honet e shkrepat e maleve të Kërrabës, që janë të shumtë e të modeluar në forma e varacione të papritura. E me gjithatë, në fund fare errësira ariti edhe Mushibën, një fshat pak a shumë i hapur, me toka të buta anës lumiit Erzen e me faqe të pjerrëta, përkundruall të veshura me koçimare, po edhe me ullinj, ndonëse të rrallë, por sidoqoftë ullinj.

Atë natë frynte një erë e lehtë, që nuk mbahej mend kur kishte filluar. Ndoshta dy javë më parë, ndoshta dy muaj më parë, kjo s'dihej me siguri, por dihei që frynte e megjithatë ishte butë dhe ishte qetë. Bufët mbi pemë, të gëzuar se ishte errësuar, po fillonin jetën e tyre me klithma, të cilat, pavarësisht nga gëzimi, janë gjithmonë qaramane.

Kishte kaluar një copë herë që në dritën e dridhshme të një kandili të vogël, Xhako Rina i kthehej sërisht që nga e para llogarisë së përgjithshme të gjermanëve të vrarë, robër e të humbur, por ja që llogaria nuk po i dilte ashtu siç e kërkonin të dhënët dhe informatat e Komandës Eprore. Xhakoja vërtet s'kishte bërë vecse dy klasët e ulëta të Normales së Elbasanit, por s'kishte qenë aspak i dobët, bie fiala në problemet e curgjeve e të çiklistëve. P.sh. marrim këtë të fundit: një çiklist niset nga Tirana pér Elbasan në iks orë, ecën kaq e aq km në orë. Një tjetër niset nga Elbasani pér Tiranë në iks orë, ecën kaq e aq km në orë, Në cilën orë e në cilin kilometër të rrugës Elbasan-Tiranë do të takohen këta dy çiklistë? Atij i kujtohej se

këtë lloj problemi që lidhej me rrugën automobilistike të Kërrabës, e donin shumë profesorët e matematikës të Elbasanit. Dhe kishte ndodhur një gjë e çuditshme, mendonte Xhako Rina, pikërisht edhe problemi që ai donte të zgjidhte atë mbrëmje lidhej me të njëjtën rrugë automobilistike: Kërrabë, nëntor 1944. E, megjithëse ky problem ishte fare i thjeshtë, shumë më i thjeshtë se i çiklistëve apo i çurgjeve që mbushnin hauzet me ujë, ai bazohej vetëm në dy nga katër veprimet themelore të aritmetikës, mbledhje-zbritje, dhe ishte vetëm me një të panjohur, prapëseprapë Xhako Rina nuk po e zgjidhte dot. Iшин 3000 gjermanë, 1500 nga të cilët u vranë në betejën e Mushibës, mbetën të gjallë 1500. Nga këta 400 ishin zënë robër, 300 të tjerë, që kishin mundur të diçnin gjallë nga Mushiba, qenë vrarë nga forcat e tjera të Korparmatës së Parë gjatë rrugës për në Tiranë, si dhe në vetë qendrën e kryeqytetit. Kështu qe shkruar përfundin e këtyre 300 gjermanëve në një komunikatë që përshkruante betejat për çlirimin e Tiranës. Atëherë vetiu ngrivej pyetja: po 800 të tjerët ku mund të ishin?

Ja pra ku e kishte fburimin shqetësimi i Xhako Rinas atë mbrëmje nëntori, të qetë e të butë, megjithëse me erë të lehtë, me rosa të egra në q'Neill, me kukumjaçka në çatitë e shtëpive e me bufë qaramanë në pyllin aty pranë. Ku ishin, pra, 800 gjermanët e humbur pa lënë gjurmë?... Fundja, në mos 800, sa mund të ishin ata?... I pakënaqur për këtë enigmë, ai e menjanoi fletën ku kishte bërë llogaritë dhe vazhdoi të shkruante raportin, të cilin duhei ta niste të nesërmët në mëngjes në Komandën Eprore.

Xhako Rina ngriti kokën ngadalë nga tavolina (apo nga ajo si tavolinë, diçka e sruar shpejt e shpejt nga një dorë e pastërvitur ose e stërvitur keq, me ca dërrasa të cara e plot gdhençka, por që kishte të përbashkët me tavolinat vetëm katër këmbët, edhe ato të shtrembra, me hunj të rastit), ngriti pra kokën ngadalë nga kjo tavolinë dhe, pa asnjë qëllim, nguli sytë tek opingat e mëdha të këshilltar Danit, i cili me gëzhojën në majën

e shkopit të trashë prej thane, tërë xhunga e nyja, vazhdonte të bënte rrathë e katrорë në dërrasat e vjetra të dyshemesë.

Tha:

— Ti, Dan, do të bëje mirë sikur të shkoje tashti, të flije e të çlodheshe, se nesër na presin një tok me punë.

— Jo, komisar, unë do të rri këtu!

— E pse të mundohesh kot?

— Përveç derrave të egër kam edhe një shkak tjetër më të madh për të qëndruar këtu.

— Pa ma thuaj!

— Meqë Rubi është grua e ve, unë dua t'i bëj ndërmysafirit dhe së zonjës së shtëpisë. Siç e di ti, zakoni e kërkon që mikun të mos e lëmë vetëm në konak.

Komisari e shikoi Danin në sytë e zgjuar dhe e pranoi në heshtje shpjegimin e tij. Këshilltar Dani, pasi kroi me njëren opingë noçkën e këmbës tjetër, tha:

— Meqë ra fjala për derrat, si do t'ia bëjmë, komisar?

— Do t'u vijë radha edhe derrave të egër, — tha Xhako Rina.

— Po kur?

— Nesër mbrëma.

— Sonte, sonte them unë.

— Sonte do të vazhdojmë kërkimin e tyre si çdo natë vetëm me skuadrat e caktuara për këtë punë. Të tjerët janë të lodhur.

— E di, — pshërtiu me keqardhje Dani. — Po q'të bëjmë ne të shkretët, që derri i egër na e firosi misrin, mbetur arave pa u ngritur!

— Do ta bisedojmë.

— Po kur? — Edhe pamja e Danit, edhe opingat e mëdha të palëvizura mbi dysheme, edhe shkopi i rëndë prej thane, murrëtyer nga përdorimi e nga djerësa e viteve, edhe zëri edhe gjithçka tjetër, sikur dëshmonin se kishe të bëje me një njëri këmbëngulës e kokëngjeshur dhe mjaft të vendosur në kërkësën e tij. Të gjitha këto i mendoi Xhako Rina, por edhe ai ishte i vendosur në të tijën. Tha:

— Nesër mbrëma, Dan!

— Jo, sonte, komisar!

Aty në qoshe pranë vatrës, ku digjej një kërcu i madh, u dëgjua zëri i njomë i pionier Isës, që s'kishte të bënte as me tâ, as me veten, por thjesht i mësonte abetaren një shokut të vet, që ishte pak më i madh se Isa. Çështë e vërteta, dy çunakët çuçurisnin me zë të ulët, se e dinin që komisari atë natë ishte shumë i zënë me raportin për Komandën Eprore. Prej dy javësh Isa ia kishte ndërprerë shokut mësimin e abetares, sepse s'kishin pasur kushte. Gati dy javë kishin pri-tur në llogore kolonën gjermane. Dhe pastaj beteja. Por tashti që ishin mundësitë, komisari i kishte thirrur vetë, se dhoma ku u ndodh ai kishte zjarr, ishte e madhe, pastaj edhe ai donte të kishte njëfarë shoqërie, se kushedi, mund ta zinte gjumi nga lodhja, kurse të nesërmen në mëngjes Tirana priste raportin.

— Z-z-z...

— Po çështë kjo z-z-z, — tha Dani. — Kjo më ngjan me fjalën zagar!

— As topi s'e luan, — tha ai që mësonte e që nga mosha ishte pak më i madh se Isa. — Shkronja e para-fundit e abetares.

— Pse, me zagar mbaroka abetarja jonë! — deshi të bënte shaka këshilltar Dani.

— Me shkronjat Z e ZH, — foli me seriozitet pionier Isa.

Xhako Rina uli kokën mbi letrat e bardha e të zhübrosura.

Këshilltar Dani vazhdoi të bënte me majën e shkopit figurat e tij mbi dyshemë. Rrathë e katrorë. Edhe më të thjeshtë. Gjysmërrathë e gjysmëkatrorë.

— Z-z-z...

$$+ 3000 - 2200 = + 800$$

— Pa hajde një herë këtu, çun, — tha befas Dani.
— Hajde më tre go abetaren tënde.

Isa shikoi shokun dhe ibuzëqeshi. Buzëqeshi edhe ai që ishte pak më i madh se Isa. Pastaj Isa u ngrit tërë gjallëri dhe shkoi pranë këshilltar Danit. Ky i fundit,

pa lëvizur nga minderi, vuri shkopin në prehër, abetaren mbi shkop dhe me duart e ashpra e me gishtat e trashur nga kallot, zuri ta shfletonte. Pas qdo faqeje lyente gishtin me pështymë dhe, kur hapte faqen e re, thoshte:

— Edhe kjo me bojna! — Shikoi nga Isa (por sytë dhe shikimin i kishte të turbullt këshilltar Dani). — Të gjitha me bojna!

— Me bojna, xha Dan!

— Hë-ë, e bukur qenka!

— E bukur!

— Po ku shiten?

— Nuł e di. Abetaret me bojna, na tha komisari (dhe Isa shikoi nga komisari) kanë ardhur nga jashtë.

— Heu-u-u! — u çudit këshilltar Dani.

— Po, po, — tundi kokën Isa dhe shikoi prapë nga komisari.

Komisari i buzëqeshi. I buzëqeshi edhe Danit.

— Së shpejti do të kemi abetaret tonë! — tha ai, tashmë me kokën të kërrusur mbi raportin që shkruante.

2.

Shumë nga ata që s'kanë pasur rast të marrin pjesë në ndonjë luftë, mund të pandehin se në një betejë partizane shumë-shumë mund të vriten disa dhjetëra gjermanë. Por unë që shkruaj këto shënimë jam dëshmitar se në ndonjë ndeshje me armiqtë, kam numëruar jo vetëm me dhjetëra, por edhe me qindra të vrarë. Kësaj radhe me mijëra. Një mijë e pesëqind. E diçka